

[Nürnberg?], 22. März 1547

An Christoph Gugel d. J.

Druck: Isocrates, Basel 1548, I, S. 107-118; Isocrates, Paris 1553, fol. aa3r-bb4r; Isocrates, Basel 1553, S. 981-997; Isocrates, Basel 1558, S. 981-997; Isocrates, Basel 1570, I, Sp.710-723.

CLARISSIMO VIRO, VIRTVTE
et sapientia praestanti, Christophoro Julio Iurecon-
sulto, Domino et patrono
suo S.

Quemadmodum Heraclitus dicere solebat, ni sol esset, noctem fore perpetuam: sic ego uerè affirmarim, sine studijs literarum in perpetuo maerore et luctu mihi fuisse uiuendum. Nam neque ualetudo (quae cum natura mihi uegeta quidem et alacris, sed tenuior et infirma tamen contigisset, uarijs casibus grauiter afflita est) multas mihi uoluptates suppeditat, sed largam potius dolendi ac deteriora metuendi materiam: neque me exhilarare potest, quae ita obstinatè uotis meis hactenus aduersata est, ut in perniciem meam ueluti coniurasse uidear. Evidem credo Iouem illum Homericum, nascenti mihi, è dolio calamitatem, amplissimum craterem exhauriendum miscuisse, perexigua ex altero bonorum uase gutta instillata, non quidem nectarei liquoris, sed de Musarum fonticulo. quae, ut solis iucundissimi radij tenebrarum molestiam discutiunt: ita et ipsa me perpetuis angoribus ac sollicitudinibus confici non pateretur: ac, tanquam Nepenthes illud Helenae, pulsis maerorem nebulis, optatam animo serenitatem restitueret. Tametsi autem, quoties, quae sit mea tenuitas, intueor, fieri uix potest, quin me effusi in tam sterile et ingratum literarum solum patrimonij paeniteat: et grauissimorum laborum, quos discendi causa, intempestis plerunque noctibus (nam interdiu alijs ferè occupationibus partim scribendi, partim docendi sum à literis auulsus) exhausi, nunc (serò id quidem, et frustra) pigeat et tedeat: minus tamen grauis et odiosa mihi mea fors est, tum in haec literarum solatia intuenti, tum naturae et ingenij mei propensionem consideranti. Nam cum suauitatem bonarum literarum, puer adhuc, uix delibassem, tanta me subito, et tam constanti sui cupiditate inflamarunt, ut sine Graecae linguae cognitione, et scribendorum uersuum qualicunque facultate (haec enim illa Galathea erat, cuius amore deperibam) uitam mihi acerbam putarem, etiamsi copijs caeterarum rerum omnium circumfluerem. Contrà huius uoti compotem, quae puerilis incogitantia est, me quaterqüe beatum crederem. Non enim spe aliqua gloriosi nominis, non expectatione magnarum opum aut honorum (quarum rerum ne nunc quidem sum ultra quā par est appetens) ad colenda sacra Musarum accedebam, sed ut apes natura duce, mellificio delectantur, ipsumqüe laborem, ut unicam et uoluptatem et praemium laboris, propositum habent, qui quidem labor hominibus est multo quā ipsis apibus fructuosior: sic ego agitatione illa animi, et legendi, scribendi, meditandiqüe sedulitate, tanquam summo et naturali bono, suauissimè perfruebar. Is affectus tametsi diuturnis malis, quae ob hoc uitiae institutum pleraque sustineo, non nihil elanguit, extirpari tamen penitus non potest: nec, ut opinor, (dum quidem integritate mentis et sensuum, ac libertate fruar) nisi cum uita mihi eripietur. Atque adeò (ut ut cadant omnia) nunc propè necesse est, cursum semel institutum, si non faeliciter, at sedulò saltem urgere. Aetas mea ferè praeterijt ad aliud uitiae genus amplectendum, cum praesertim et ingenio parum possim, et corpore male ualeam, et opum subsidia desint. Sapienter etiam praecipiunt, ut, quam quisque norit artem, in ea se exerceat. Nam experientia testatur, non infaelices tantum, sed etiam ridiculos esse plerunque conatus eorum, qui serò ad discendum accesserunt, natura in primis et ingenio refragante.

Perpaucorum autem est ea faelicitas et agilitas animorum, ut pari dexteritate quiduis aggrediantur, ipsorumque laboribus fortuna et successus respondeant. Mihi certè tantum bonum denegatum est, ob incommoda corporis potissimum, quae et animum deijciunt, et magnam secum ingenij ruinam trahunt. Quare quum multi saepe hortati sint, omissa linguarum et philosophiae studio, alij Theologiam, alij Iurisprudentiam, alij Medicinam ut amplecteretur, usi rationibus neque ignotis mihi, neque simpliciter improbandis: illorum quidem mei studium et benevolentiam gratam habui, ut decuit: parere tamen fidelibus consilijs, uel nolui, (quod si est, culpa non uaco) uel non potui, ac proinde (uerba enim tantum uires afferebant) ne debui quidem. Quis enim à me contendat (quod de Crotoniata Milone proditum est) ut bouem gestem, cum sustinere uitulum in tanta imbecillitate nequeam? Non ignoro quid de fugiendis paupertatis miserijs scribat Theognis, cui sapientiae laus à plerisque tribuitur. Neque ego falsi crimen impingere illi possum. Nam experientiam quoque in hac re magistram habeo. Sic enim ille suadet:

χρὴ πενίην φεύγοντα, καὶ εἰς μεγακήτεα πόντον
ρίπτεῖν, καὶ πετρῶν κύρνε κατ' ἡλιβάτων.
πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενή δεδμηένος, οὕτε τι εἰπεῖν,
οὕτ' ἔρδειν δύναται, γλώσσα δέ οἱ δέδεται.

Neque sum ita στωικῶς ἀπαθῆς, ut non malim honoratus et diues esse, quam pauper et contemptus. Sed et sacri et prophani omnes, uno uelut ore praecipiunt, consulendos esse humeros, quid ualeant, quid ferre recusent: et nihil est omnium rerum, quod ita pertimescam, ut dedecus, et ignominiam ac derisionem: quae mala, Phaetonteam temeritatem plerunque, nec iniuria, comitantur. Sum fortasse iusto timidior, et abiectiore animo quam par est.

Θαρσαλέος γὰρ ἀνὴρ ἐν πᾶσιν ἀμείνων
ἔργοισιν τελέθει.

Sed naturae tamen habenda ratio est, quae nec mutari facile, nec expelli potest: et fortuna mea me sic erudit, ut nihil cupidè suscipere uelim, nisi quod necesse est, et praesens uitae genus postulat.

Ετenim παλλὰς ἀθηναίη κούρη διὸς οὐχί μοι αἰεὶ²
ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίσταται, οὐδὲ φυλάσσει.

Quare Vlysi audacia sua bene cessit. Mineruam enim, quam consultricem, eandem etiam adiutricem et praesidem habebat. Mihi uero uitio uertendum non est, si meo me pede metior, et intra septa sollicitè contineo, ac minora operaeprecia facere, et grauiores et maiores cum labores, tum molestias sustinere malo, quam infaelici appetitione rerum sublimiorum, turpiter corruere ac derideri. Etsi autem (quae humani ingenij imbecillitas est) me saepe mei paenitet, non tamen soleo (quod muliercularum esse scribit Euripides) deploratione miseriarum delectari: sed mox excusis, quantum fieri potest, inutilibus curis, si quid uacui temporis conceditur, toto animo in studia literarum incumbo, et uarietate lectionis ita reficior, ut, oblitus calliditatis, et malitiosae uersutiae horum temporum, grauissimis disputationibus et consilijs, optimorum et sanctissimorum uirorum interesse mihi uidear, qui me humaniter erudiunt, monent, castigant, excitant, erigunt, consolantur, et confirmant. Haec una res est, quae me non inuitum in uita teneat, haec solida et perpetua mea delectatio. Itaque quum anno superiore calamitas (quam singulari tuo beneficio, humanissime patroni, si non effugi, saltem declinaui et distuli) ocium non expetenti mihi fecisset, meque necessario, ab instituto studiorum cursu retraxisset: in manus Isocratem sumpsi, cuius non minori uoluptati mihi est excellens sapientia, quam uberrimae facundiae suauitas: certoque consilio, eam orationem quae Archidamus inscibitur, ut altius insiderent omnia scribenti, quam tumultuaria lectione percurrenti, uertere coepi. Adieci et alteram ad Philippum missam, intestinis illis, quorum tum praeludia quaedam agitabantur, bellis admonitus. Demum hisce diebus, ob argumenti similitudinem, etiam orationem de Pace addendam censui. Quanquam autem uerè dicere possum, quum priores duas orationes uerterem, de editione me nihil omnino cogitasse (id enim mihi tum satis erat, si languentem animum excitarem, et stylum obsolescere non paterer)

postea tamen, tum aliorum impulsu, tum mea etiam uoluntate adductus sum, ut à publicatione non abhorrerem. Erant quidem nonnulla, quae mihi scrupulos injicerent: plus tamen apud me ualuerunt, ut haec, quounque tandem euentu, sub praelum darem, duae causae, altera publica, altera priuata. Sed de illa prius dicam, mox de hac etiam. Quum igitur, ut dixi, uiderem perturbatissimum nostrae Germaniae statum, non tantum neglectu diuini cultus, et licentia petulantiaqüe morum, sed etiam ciuilibus bellis afflictum, ita, ut imperij et libertatis amittendae metu, boni et prudentes omnes crucientur, magnam habere similitudinem cum illis Graeciae temporibus, quibus hae orationes ab Isocrate scriptae fuerunt: multis bonis patriaeqüe amantibus uiris, qui graeca fortasse minus assequuntur, existimauit legendis his (ut fieri solet) occasionem datum iri, diligentius de erigenda patria, tuendaqüe libertate cogitandi. Tametsi enim permulti sunt, qui ipsi per se sapiunt, totoqüe animo in id incumbunt, ut omnibus rebus quām rectissimè consulatur: boni monitores tamen, ut plerisque non molesti minus sunt, quām necessarij, sic nemini unquam exitio potius quām saluti fuerunt. Imò quo quisque sapientior et uigilantior est, ac tanquam arcum, sic animum intentum habet: eo maiore cum uoluptate aliorum sententias audit.

Cum enim iuxta Euripidem, uir unus omnia non uideat: idem autor alio loco paeclarè dicit,
ὅτι ἡ ὄμιλία

πάντων βρωτοῖσι γίγνεται διδάσκαλος.

Itaque sapiens (nemo autem sapit omnibus horis) ex alio, uitium erroremqüe suum, aut emendat, aut rectè factis, ueroqüe suo iudicio laetatur, in eoqüe confirmatur. Quare non iniuria questus est, optimus et faelicissimus princeps Augustus Caesar, Agrippa et Mecaenate mortuis, sibi esse neminem à quo liberè moneretur. Quod dictum quām rectè cauilletur Seneca, ipse uiderit. Athenodorum certè philosophum, non assentandi, sed praeciendi causa, illum apud se retinuisse constat. Nemo igitur, opinor, in re superuacanea me consumpsisse operam dicet, cum praesertim is fuerit Isocrates, de quo honorificantissima extent Platonis et Ciceronis (ut de alijs nihil dicam) testimonia et elogia. Neque uerò ipse sese multis in locis ita gloriose praedicasset, nisi, etiam inuidia consentiente, nihil de suis laudibus posse detrahi perspexisset. Consilia eius (nam in eo genere, quo etiam maximè usus est, excellit) sunt uera, firma, solida, ex intimis philosophiae penetralibus: hoc est, è sanae mentis naturali et sincero iudicio eruta, atque deprompta. Neque priuatim paucis, aut ad tempus duntaxat, sed omnibus in uniuersum et perpetuò prosunt. Nullis locis, nullis temporibus excludi debent: quicquid est fraudulentum et callidum, quicquid cum auaricia, crudelitate, ambitione, rapacitate coniunctum, abominatur. Pugnat contra improbos sycophantas, et impostores sophistas, ut Plato et Socrates. Quo genere hominum, ut nullum detestabilius aut perniciosius, ita, his temporibus, haud scio an ullum sit frequentius, aut honoratus. His accepti ferendi sunt magna ex parte bellici tumultus: hi ubi regnant, sursum deorsum miscentur, et uertuntur omnia: et in eum locum res denique redeunt, ut sibi pessimi quique maximè gratulentur, optimi et innocentissimi fortunas suas miserentur et deplorent. Quae utinam non etiam huius seculi conditio esset, et non in uirtutis et sapientiae locum simulatio, calliditasqüe subijssent: de qua grauissimè Plato inquit, πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης, οὐ σοφία, ἀλλὰ πανουργία φοίνεται. Memorabilis omnino sententia, quaeqüe bonos uiros uerissimè consoletur contra illorum arrogantiam, qui sibi soli sapiunt: et eo solo sapiunt, quòd à uera uirtute et sapientia sunt alienissimi. Sed ad institutum redeo. Nec enim uel Isocrates mea praedicatione eget, uel hisce querelis quicquam proficitur. Illud explicandum accuratius est, cur has orationes potius, quām alias, interpretandas susceperim. In quo si respondero, uel has mihi placuisse potissimum, uel me fortuitò in eas incidisse, nihil fortassis, aut non satis aptè respondero. Quanquam pauci omnino Pythagoricum illud obseruent,

μήδ' ἀλογίστως σαυτὸν ἔχειν περὶ μηδὲν ἔθιζε: et in expetendis fugiendisqüe rebus, affectu plerique, non iudicio, duci solent, planè amantium puellarum et adolescentulorum more: quos si quis roget, quare inter se ament, Ob hoc ipsum, inquiunt, quod amamus, et propter peculiarem quandam genij similitudinem, et tacitam congruentiam ingeniorum. Verūm ego

non impetu tantum, sed consilio quoque, tres hasce orationes delegi. Et primo loco Archidamum posui, ea ratione, qua fortitudinem caeterarum uirtutum quasi principem fecit Aristoteles, quod eius officium sit propugnare (ut uerbo Ciceronis utar) pro iusticia. Est autem ea concio plena uigoris, plena Laconici animi. Ac utinam in nostro imperio tandem existat Archidamus aliquis, qui simili studio et ardore, connitur Barbaricum iugum tristissimae seruitutis, quod singulis annis, ceruicibus nostris à Turcis immanissimis hostibus intentatur, excutere et depellere, ac laudatissimae olim (ob militarem praesertim fortitudinem, quae seruitutis impatiens est, et integritatem morum) nationi Germanicae libertatem (quis enim in perpetuo excidij metu liber est?) restituat, quo res nostrae tandem aliquando in tuto collocentur. Atque adeò bona spes est, Carolum V. semper Augustum, cordatissimum principem, et summum Imperatorem, pacata Germania, sopotisqué diurnis hisce ueluti tempestatibus, perfecturum tandem esse, id quod et uatum prae sagia diu iactarunt, et ipse multos iam annos (ut magnanimum heroem et nominis Christiani defensorem decet) animo agitasse fertur, ut Asia non tantum Europae imperium sperare atque inuadere toties desinat, sed de suis opibus atque excidio periclitetur. Quod honestissimum propositum, Christianaeqüe reipublicae non tam utilissimum quām summè necessarium, orandus est Deus optimus maximus, ut clementer prouehere ac fortunare dignetur. Quò etiam uniuersi, qui Iesum Christum ducem, autoremqüe suae salutis agnoscant, omnes opes conferre, omnes suas uires exerere debent: nisi fortè non prospiciunt, quid futurum aliquando, et nimis fortasse breui fit, nisi Turcarum uiolentiae summo studio quamprimum resistatur. Tametsi autem Archidamus hic, alicubi uideatur oratione sua iuueniliter exultans, longius euehi, et uehementius quasi efferuescere: tamen considerandum est, eum qui excitare alias uelit, dormitare ipsum non oportere.

Deinde libertatis, et sui iuris legitimo bello tuendi studium, quo non tam Lacedaemonij, quām nostri maiores prae cellulere, non seditiosum (ut seruilia ingenia, et ad assentationem potentiorum abiecta, interpretantur) sed fortitudinis magniqüe animi proprium haberi debet. Archidamo subieci Philippum, qua Oratione demonstratur, quo bellorum genere fortitudinis laus potissimum eluescat, non utique opprimendis uicinis imbecillioribus, aut tyrannica dominatione, ui et armis constituenda: sed concilianda inter dissidentes concordia, profligandis Barbaris, defendenda patria, eiusqüe commodis et faelicitate amplificanda. Et quia fortitudinis et bellorum hic legitimus et uerus finis est, ut firmato et stabilito iusticiae solio, pacatus sit et tranquillus bene moratae reipublicae status: epilogi uice postremo à me loco posita est saluberrima de Pace oratio: quam pacem orandus est Deus optimus maximus, ut nobis, si non hic (quoniam Plato pacis inter homines inane uocabulum esse dicit: ait enim, ἀκήρυκτον εῖναι πόλεμον πᾶσι πρὸς πάντας) at in illa uita immortali et aeterna, solidam ueramqüe pacem largiatur. Non ignoro autem esse qui putent, frustra iam scribi et dici omnia, quia fatales calamitates euitari nulla ratione humanoē consilio possint, sed precibus saltem et patientia leuari ac mitigari possint. Ad quod ego respondeo: Sapientissimis et optimis quibusque placere, non esse Stoicè nimis de fato sentiendum, neque admittendum ἀπγὸν illum (quem uocant) λόγον, quo omnis industria, omne consilium, omnis actio, et denique uita propè nostra tollitur. Esto sanè, ingruant fatales calamitates. At illas ipsas prospicere, uaticinij magis est, quām humanae prouidentiae. Nam ex summa desperatione summa saepe faelicitas oritur: et florentissimae opes, praeter omnium opinionem, subitò marcescentes, intereunt. Deinde si exploratum sit esse pereundum, neque saluti (quam Natura carissimam esse uoluit omnibus) ulla ratione honesta posse consuli: quis non malit honestè perire, et fortiter, quām per dedecus et effaeminatè se praebere iugulandum et mactandum instar ouilli pecoris? Non possumus esse ociosi, dum uiuimus (uita enim uigilia est) extra pericula esse non possumus, omnibus denique tandem est moriendum. Optimum igitur fuerit, ueram religionem colere, et defendere, honesta consilia agitare, omnia quām fieri potest, prudentissimè administrare: et, (ut Cicero sapientissimè praecipit) speranda sunt optima, cogitanda difficilima, ferenda quaecunque erunt. Sed hisce de rebus relinquenda est disputatio prudentioribus. Vt autem concedam, nihil

omnino profici, uel ad regendam uitam, uel ad augendam facundiam, sapientissimorum scriptorum lectione: (quod ipsum tamen absurdum et salsum est. Nunquam enim nec à uirtute sapientia recedit, nec utilitas à sapientia) quae homini moderato, et ab helluationibus abhorrenti, suauior oblectatio domi esse potest, quàm tales uiros, quoties libet, aut uacat, in scriptis suis audire, tanquam coràm secum prudenter et humaniter de magnis rebus colloquentes? Quod tu, pro tua singulari sapientia, libentissimè quidem et cupidissimè, sed idem propter infinitas grauium negotiorum occupationes, rarius et breuius facis, quàm uelles. Et tamen hac ipsa de causa, in multam saepe noctem lucubrationes extendis, ut uel somni dispendio uoluptatem eruditam redimas, et uariae lectionis suauitate perfruaris. Restat ut de eo quoque nonnihil dicam, quod est paulo difficultius. Satis enim intelligo, à multis, omnia recentia scripta, male ominatis uocibus excipi: et autores ipsos etiam re planè incognita, notari uel inscitiae, uel arrogantiae, uel certè superuacaneae curiositas. Idqüe hi potissimum faciunt, qui ipsi nihil edunt in publicum, non quòd celebritatem nominis aspernentur (nam ex depressione aliorum ipsi emergere, et quo calumniosiores, eo doctiores haberi student) sed quod aut laborem fugiunt, aut metuunt, ne infamiam pro laude reportent. Quos equidem cautos esse fateor: sed ijdem uelim, ne una quasi decempeda omnium ingenia, doctrinam, labores, industriam metirentur. Dolendum certè est, inutilibus multorum nugis detineri ac impediri studiosae iuuentutis progressus: quos plerique maiores utique facerent, si lectioni ueterum animos dedidissent.

At quis tam iniquus est, qui propterea uelit, plurimos diuersarum nationum doctissimos uiros à scribendo destitisse, ac non potius praeclaris illorum laboribus immortales se debere gratias confiteatur? Solones isti scilicet efficient, ut sola typographia omni uitio caret, et immunis sit à miseria illa mortalitatis nostrae, qua rebus in omnibus, nec in Aegypto tantum

πολλὰ μὲν ἐσθλὰ, μεμιγένα πολλὰ, πλείονα λυγρὰ

reperiuntur: aut Thracem illum Lycurgum imitari, quia rustici uino inebriantur, uites extirpabunt. Quae causae alios ad scribendum impellant, nescio, nisi quod humanissimum est existimare, consultum eos uelle communibus studijs, et moribus hominum. Ab auariciae crimine liberant plerosque pertenues, ex isto genere mercis redditus. Quos si quis est, qui etiam ingenij, doctrinaeqüe laudem, honestis lucubrationibus partam expetat, quis eum propterea tantopere uituperabit? Hoc scio, mihi esse et fuisse propositum, ut hae Orationes cum aliquo fructu legentium ederentur. Deinde à nemine mihi uitio uertendum censui, si citra cuiusquam iniuriam, eruditis innotescere cuperem, ut (si uita esset diuturnior) rectis et honestis meis studijs, per occasionem aliquanto melius consuleretur: et plus honoris ac ocij tandem, si dignus uiderer, contingenter. Omnia quidem experiri certum est, si successus instituto meo non responderet, ut ne ignauia, sed fortuna mea sit accusanda. Editionis igitur aleam, ut dixi, subire uolui: quae, utinam tam fausta faelixqüe sit, quàm ego strenuè operam dedi, ne oscitantiae socordiaeue crimen in me haereret. Sed splendorem, compositionem, et maiestatem Isocrateae dictionis aemulari frustra, ne studui quidem. Mihi satis est (si modò id assecutus sum) non aberrasse ab autoris sententia, et genus orationis neque obscurum, neque planè sordidum adhibuisse. Sunt quidem, his temporibus homines, qui praeclaris ingenij praediti, exquisita doctrina, diligentiaqüe incredibili praestare fortasse potuerunt, ut, quae ipsi interpretati essent, nihilo difficultius aut molestius quàm graecè legerentur, et natiuam latinitatis faciem p̄ae se ferrent.

Ego uerò, ut de ingenio nihil dicam (quo tamen contentus esse potui, nisi aduersa ualetudine perijsset) ad tantam eruditionem, iniquitate fortunae meae aspirare non potui, quanta in eo requiritur, qui latinis hominibus id praestet, ut graeca ipsi legere non desiderent. Ad studia colenda tantum mihi ferè ab alijs occupationibus temporis superfuit, quantum somno et necessariae curae corporis, animiqüe recreationibus detractum est, pertinaciter spretis illis uoluptatibus, quarum adolescentia, quasi furore quodam incitetur, audiissima est. Quo etiam aequiora de me debent esse lectorum iudicia: neque prorsus aspernandum hoc erit, si utriusque linguae mediocrem facultatem parare mihi potui. Qua de re ex his interpretationibus

iudicium posse fieri, à candidis et eruditis existimo. Neque me ab instituto deterruit, quod ad eam rem aptius fortasse uidebitur nouum aliquid, et Latinis hominibus incognitum: totus autem Isocrates iam antea latinè circumfertur.

Neque enim nouum est, ut plures in eodem argumento sese exerceant: et ut Plato monet,
δίς καὶ τρὶς τό γε καλῶς ἔχον, ἐπάνω πολεῖν τῷ λόγῳ δεῖ.

Quare nolui me hoc quasi condimento laboris, in uertendis ijs orationibus, quas praecipue amo, et admiror, priuare: et horum temporum occasione et similitudine omissa, lectoribus aliquid aliud intempestive obtrudere. In quo ipso consilium Isocratis secutus sum, qui monet, τὸ ἄκαρον ἀπανταχοῦ εἶναι λυπηρὸν. Ad haec, nihil est (ut ait Comicus) iam dictum, quod non dictum sit prius. Denique rerum nouitas non tam sui natura, quām hominum cognitione metienda est. Non autem dubito, multos esse, qui has orationes neque graecè, neque latinè uiderint: et ijs legendis aliquod, praeter uoluptatem, facturi sint operaeprecium. Ego, si quid apud Aristotelem lego, aut Platonem, mihi antea uel non lectum, uel non satis intellectum: facile contemno rumores omnes, qui incirculis, multorum sermonibus ac mendacijs celebrantur: neque nouitates (ut uocant) alias desidero. Maleuolentia porrò, aut aemulatione non quicquam à me esse factum: sed tantum publicae utilitatis, et priuatae meae uoluptatis, et commodi, in scripti huius editione me rationem habuisse, testatum esse uolo. Nec enim ignoro, uel ingenij mei, uel doctrinae tenuitatem: ac si multum mihi arrogarem, fortuna mea me tamen à tali conatu deterret, quae me digno, quod sciam, nemini unquam praeposuit, multis indignis (nisi fortè me φιλαυτίᾳ fallat) posthabuit. Praeterea persuasissimum habeo, superbiae et arrogantiae comitem esse, non tantum Nemesin, sed Aten quoque. Sed cum me conscientia mea excuset, ero bonis et prudentibus etiam uiris excusatus, si cogitabunt, certare uelle cum ignobilibus et obscuris operibus, nihil habere laudis et gloriae: praestantissima uerò aemulari, esse non nisi uel excellentis ingenij, uel eximiae doctrinae, uel singularis faelicitatis, uel certè extremae dementiae. Quorum illa superiora, quām à me aliena sint, ut agnosco: ita hanc à maleuolis subsannatoribus, non rectè mihi tribui puto. si modò multi sapientia, doctrina, et autoritate celebres uiri (quos ut gratitudinis ergò nominatim citare, sic ad uitandum arrogantiae crimen, praeterire debo) de me non tantum amanter et honorificè, sed prudenter etiam, et uerè iudicant. Non autem, ut mihi multae ac graues causae sunt, eos colendi et suspiciendi: sic illis ulla causa est, cur mihi assentari uelint. Deridere autem eum, à quo coluntur, tum ipsi, tum uirtus et eruditio, est ab eorum uirtute et humanitate alienissimum. À furti porrò suspicione, uel collatio interpretationum, uel summum et diuturnum studium meum, et à natura insitus graecarum literarum amor, uel alia latinis graecisqüe uersibus, et soluta oratione conscripta (quae suo et ipsa tempore, si lucis usura frui diutius datius dabitur, in lucem dabimus) facilè me uindicabunt. Tametsi equidem nonnihil uereor (de quo nugator Martialis Ciceronem cauillatur) nata illa esse Musis et Apolline nullo, uel saltem parum propicio. Praeterea cum eruditis (quod tuendi mei, non gloriandi causa dico) graecè me collocutur ex tempore opinor, si non eleganter (quod ne in latina quidem lingua mihi fumo, et paucis admodum contigisse uideo) sic tamen, ut et intelligar, et intelligam ea quae dicuntur. Non uerò ulli obscurum est, id nemini posse contingere, sine multa et non ignaua, nec oscitanti lectione, ut ne quid de ingenio dicam. Non tamen dissimulandum est, esse locos nonnullos, ubi partim de ueritate lectionis, partim de autoris sententia nonnihil dubitarim. Verùm ego graecos locos integros subieci in fine singularum Orationum, coniecturis meis additis. In uertendo id secutus sum, quod aptissimum uidebatur: suum lectori iudicium reliqui. Neque difficile fuisset addere commentariolum, quo historiae ac alia quaedam explicarentur, et series orationis ostenderetur. Verùm ego neutrū mihi faciendum putau, tum quia pleraque hic, legendis integris, et omnibus Orationibus, sese ipsa explicant, passimqüe obuia sunt lectori non prorsus ineruditio, aut ne eruditio quidem, quia multi historici interciderunt, nisi nostro Isocrati credere uelit: tum quia quam ἀνάγκην λογογραφικὴν Plato, οἰκονομίαν τοῦ λόγου alij, plerique dispositionem seu artificium Rheticum uocant, puerilis cuiusdam esse studij uidetur, et res sic tamen ambigua et incerta (ob ingeniorum utique, praceptionumqüe

uarietatem, qua declaratur ipsius rhetoricae professionis non ita firma et perpetua ratio) ut inter horologia citius conuenturum putem, quàm inter τεχνικοὺς istos: et nusquam magis locum habeat Euripideum illud,

ὅτι οἱ λόγοι καταπαλαίουσι τοὺς λόγους.

Haec à me sic accipi debent, non ut uel commentarios aspernari uelim, qui saepe, imperitioribus praesertim, necessarij sunt: uel de Rhetorica (quae quid aliud est, quàm acuti, prudentis, copiosi, exercitati et eruditij ingenij quaedam obseruatio) parum honorificè sentiam. Sed huc mea spectat oratio, ut ne plura quàm par est, ab interprete postulentur. Cuius id officium esse creditur, ut è Graecis bonis latina faciat non mala: hoc est (ut ego quidem intelligo) ut genus orationis planum et expeditum adhibeat, et Graeci autoris sententias religiose, bonaqué fide seruet: non autem ipse noua quaedam pariat, quae à Graecis abhorreant, et prorsus alia uideantur. Ea uerò consequi ac praestare quàm difficile sit, hi profectò intelligunt, qui periculum ipsi fecerunt. Me certè tanto studio graecis literis incubuisse, tanto minus paenitet, quanto plures interpretationes ante aliquot annos, cùm discendi, tum acuendi iudicij causa, cum graecis fontibus contuli. Vt enim non dicam, fieri minimè posse, ut nescio quis peculiaris graecae linguae genius, in quo maxima pars suauitatis et oblectationis plurimum inest, in alium sermonem transfundatur: quàm multa deprauari, quàm multa obscurari, denique uel assuta, uel recisa temerè à nonnullis (sunt enim etiam aliqui summa cum laude uersati in hoc genere) deprehendi? Qua de causa quoque potissimum factum esse puto, ut doctissimi quidam uiri iudicarint, insignem fieri graecis autoribus iniuriam, qui in alienis linguis tam foedè ac miserè contaminentur, ut plurimum de illis laudibus, quas praestantissima ingenia, multiplici doctrina, perpetuoqüe et indefatigabili studio et exercitatione perpolita, meruere, diminuatur. Evidem nihil habeo, quod contradicam: imò, nihil omnino scio, cur graeca cum latinis non ab omnibus coniungi debeant, qui solidam eruditionem expetunt. Nisi quòd plerique speciem doctrinæ inanem, quàm ueram doctrinam, malumus: non quòd uera falsis, adumbrata expressis, inania solidis praestent: sed quod haec laboribus constant, illa per ocium etiam dormitantibus non denegantur.

Ignauiae igitur, aut occupationibus, aut tardis angustisqué ingenijs multorum, uel etiam infaelicitati temporum imputandum est, si qui sunt, qui graeca latina facta, in publicum edere non dubitent. Nisi enim essent aliqui graecae linguae ignari, quis non è limpidissimis graecorum fontibus, quàm inquinatis hisce riuulis omnia petere mallet? Quis scriberet ac ederet ea, quae lectorem nullum inuentura sciret? Nec illos ego propterea excusatos esse puto, qui neque fidem, neque diligentiam, quam debuerant, in ea re praestiterunt: sed eandem ueniam dari mihi peto, quae alijs conceditur. Sin mihi litem apud Minoem aut Rhadmantum malae tractationis intenderit Isocrates, multitudine reorum eiusdem criminis fretus (quando maior pars meliorem uincit) accusationem illam non adeò pertimescam. Sed nihil necesse est cum laruis luctari, quae facile superantur, si modò recte Homerus dixit:

νεκύων ἀμένηνα κάρηνα· Et,
τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσονται.

De illo mihi potius laborandum est, ut uiuentibus satisfaciam, et apud lectores (si qui tamen haec legent) acri et amarulenta reprehensione caream. Cauillationes ineruditas et maleuolas facile contemno; sed si etiam boni et docti uiri haec uituperauerint, iusta mihi causa doloris erit. Quoniam igitur usitatum, et receptum, et mihi propter infirmitatem, in causa fortasse non optima, in primis necessarium est, patronum aliquem autoritate et eloquentia praestantem, huic meo labori diligere: non alium mihi quaerendum putaui, praestantissime uir, in cuius clientela, aut ego esse mallem, aut qui me libentius et fidelius (ut mihi persuadeo) tueretur. Aucupantur alijs dedicationibus suis praemij aliquid, et immortalitatem alijs pollicentur, ne ipsi mox fame pereant, patronosqué suos clitellis laudum sucosarum tantum non opprimunt. Verùm ego natura et instituto uitae ab his aucupijs abhorreo.

Neque haec ad te mitto ornandi causa, uirum iam antea modis omnibus ornatissimum. Nam partus hic noster τῶν ἡμεροβίων fortassis, eiusmodi certè non est, ut uel mihi, uel alijs magnam celebritatem pariat. À quo splendore potius aliquid lucis accessurum mihi, te lubentissimo, existimauit. Etenim ut de ueteri necessitudine patrum nostrorum nihil dicam, neque commemorem, quām paterno affectu optimus parens tuus Christophorus, et frater Erasmus, qui nuper, continuatis propè funebris, magno et communi dolore nostro, diem suum obierunt, sint prosecuti (quos utinam alijs officijs demereri potuisse: sed quoniam sic contigit, memoriam illorum, uersibus, quod unum utcunque potui, celebrare studui) in hac afflita fortuna et ualetudine mea, cum me destitutum putarem ab omnibus, ea beneficia in me tua, tuorumqüe omnium officia extiterunt, ut uix aliud aequè mihi molestum sit, quām quòd nullam uobis dignam, et gratam referenda gratiae rationem inire queo, neque uoluntatem et obseruantiam erga te meam declarare. Nam hoc uerè affirmare possum, me ab ineunte aetate, praestantiam tuam, antequam etiam de excellenti uirtute et sapientia tua iudicare possem, arcano quodam naturae sensu dilexisse, maximiqüe fecisse semper. Nunc autem ex domestica consuetudine, dum benignissimo tuo hospitio (in quo etiam haec opuscula nata sunt) complures menses utor, ingens accessio facta est ad ueterem illam admirationem, et auctus amor in te meus tot beneficijs et singulari humanitate. Quare mihi omnino polliceor, te minimè grauatum, autoritate tua, qua polles non tantum in optimè constituta Norimbergensi republica: (quam hactenus plus quām patriam amauit, et in qua, nisi fatorum iniquitas, ne quid asperius dicam, mutare consilium coegisset, uitam exigere decreueram) sed apud multos etiam exteros principes, ornamenti aliquid huic meae lucubrationi, utinam tam faelici quām laboriosae, conciliaturum. Idqüe ut facias, eadem fiducia peto, qua (sic enim ipse uoluisti) in caeteris meis et meorum necessitatib[us] ad te, tanquam tutelare aliquod numen, confugere soleo. Vale, et uiue quām faelicissime in annos Nestoreos, praestantissime uir. 11. Cal[endas] Aprilis. Anno 1547.

HIERONYMVS VVOLFIVS.